

НАУКОВИЙ ДИСКУРС. СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ

Труба Г. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики*

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0001-9944-0476

3182009060@ukr.net

Ключові слова: *дискурс,
науковий дискурс, жанрово-
стильові диференціації
наукового дискурсу,
класифікація наукового
дискурсу.*

Термін «дискурс» має довгу історію становлення: він змінював своє значення протягом епох, а сучасне його значення виникло під впливом філософії постмодернізму. Термін «дискурс» згадується ще у філософії античних класиків (у діалогах Платона, який розмежовує поняття загального, цілісного, нечасткового, неіндивідуального, єдиного і дискурсивного розуму, який у своєму русі охоплює і співвідносить окремі смисли). Трактуння нового бачення дискурсу у філософії ХХ століття виражається в тому, що під ним розуміється розвиток мовної конструкції (мова або текст) у монолозі, що започаткувало дослідження різних дискурсів. Науковий дискурс, як не парадоксально, став одним з останніх, який починають досліджувати. З 50-х років ХХ століття з'являються дослідження, які спеціально присвячені специфіці наукового викладу і власне науковому дискурсу, визначенню його загальної характеристики, жанрово-стильовій диференціації. Особливу увагу вивченню жанрових характеристик наукового дискурсу приділяли такі дослідники: П. Селігей, Н. Непийвода, М. Котюрова, О. Ільченко й інші. Лінгвістичний аналіз дискурсу здійснили Н. Арутюнова, Т. Дейк, Дж. Лакофф та інші. Роботи цих дослідників становлять методологічну основу під час формулювання терміна «науковий дискурс». За С. Барановою, науковий (академічний) дискурс – це вербалізований у тексті тип дискурсивної діяльності за сферою комунікації, мовленнєва взаємодія представників відповідної соціальної групи/інституту з метою реалізації статусно-рольових можливостей у заданих цим соціальним інститутом межах, складова частина власне професійної зони професійного дискурсу. В авторитетних виданнях з'являються твердження, що мова наукової прози кардинально протиставлена мові художньої літератури, тому будь-які «прикраси», почуття і переживання автора недоречні. Але сучасна цифровізація і пришвидшений обмін інформацією змінили і розширили науковий дискурс.

SCIENTIFIC DISCOURSE. MODERN VISION

Truba H. M.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Applied Linguistics
Odessa I. I. Mechnikov National University
orcid.org/0000-0001-9944-0476
3182009060@ukr.net*

Key words: *discourse, scientific discourse, genre-style differentiations of scientific discourse, classification of scientific discourse.*

The term “discourse” has a long history formation: it changed its meaning over the eras, and its modern meaning arose under the influence of the philosophy of postmodernism. The term “discourse” is mentioned in the philosophy of the ancient classics (in Plato’s dialogues, who delineates the concept of a universal, integral, non-partial, non-individual, unified and discursive mind, which in its movement embraces and correlates separate meanings). The interpretation of a new vision of discourse in the philosophy of the XXth century is expressed in the fact that it is understood as the development of a speech structure (language or text) in a monologue, which began the study of various discourses. Scientific discourse, paradoxically, has become one of the last to be explored. Since the 50’s of the twentieth century, studies have appeared, specifically devoted to the specifics of scientific presentation and the scientific discourse itself, its general characteristics, genre-style differentiation have been determined. The following researchers paid special attention to the study of genre characteristics of scientific discourse: P. Seligey, N. Nepiyvoda, M. Kotyurova, A. Ilchenko and others. Linguistic analysis of the discourse was carried out by N. Arutyunova, T. Dyck, J. Lakoff and others. The works of these researchers formed the methodological basis for the formulation of the term “scientific discourse”. According to S. Baranova, scientific (academic) discourse is a type of discourse activity in the field of communication, verbalized in the text, the speech interaction of representatives of the corresponding social group / institution in order to realize status-role capabilities within the limits set by this social institution, which constitutes the professional zone itself. Professional discourse in authoritative publications there are claims that the language of scientific prose is fundamentally opposed to the language of fiction, therefore any decorations, feelings and experiences of the author are inappropriate. Nevertheless, modern digitalization and the accelerated exchange of information have changed and expanded the scientific discourse.

Постановка проблеми. Основні засади інноваційних освітніх процесів розкрито в дослідженнях таких учених, як: В. Богданов, Є. Винославська, С. Гессен, В. Загвязинський, Л. Карамушка, А. Пригожина, Е. Роджерс, В. Розіна, Б. Саймон, П. Саух та інші. Для з’ясування закономірностей перебігу інноваційного процесу важливими виявилися результати досліджень Дж. Бассета, П. Друкера, О. Лоренсова, І. Підласого, О. Хомеріки, А. Хуторського, Н. Юсуфбекової й інших науковців, у роботах яких представлено структурний склад моделі функціонування й розвитку інноваційних освітніх процесів з урахуванням їхньої результативності та життєздатності. Усі їхні розробки суттєво вплинули на розуміння наукового дискурсу. Але традиційний науковий дискурс

відчутно змінився під впливом сучасних інформаційних процесів і нових форм викладання.

Мета статті – дати оцінку сучасному стану аналізу наукового дискурсу, **завдання:** висвітлити питання дискурсу в українській науковій думці, проаналізувати власне науковий дискурс, характеризувати його, класифікувати сучасні види наукового дискурсу.

Об’єктом дослідження є українська мова, **предмет дослідження** – науковий дискурс.

У роботі використано такі **загальнонаукові методи**, як *описовий* (висвітлення попередніх робіт і досліджень із теми наукового дискурсу); *методи аналізу та синтезу* (аналіз попередніх робіт, аналіз сучасного розмаїття наукових жанрів та синтез нової класифікації); *метод індукції* для

конкретизації загальних висновків; *метод моделювання* для конструювання нової парадигми наукового дискурсу.

Загальні відомості про теорію дискурсу. Термін «дискурс» згадується ще у філософії античних класиків, наприклад у діалогах Платона, який розмежовує поняття загального, цілісного, нечасткового, неіндивідуального, єдиного і дискурсивного розуму, який у своєму русі охоплює і співвідносить окремі смисли [10].

Лінгвістика тексту не тільки усвідомила цілісність тексту, а й почала досліджувати надфразові стійкі єдності, або дискурси, сприймати їх як механізм породження висловлювань і продукування текстів. Увага лінгвістів концентрувалася на проблемах дискурсу як складного комунікативного явища, що охоплює низку позалінгвістичних чинників (настанови, цілі адресатів, їхні думки, самооцінки й оцінки іншого) [2].

У 1969 р. М. Пеше розробляє теорію дискурсу на основі вчення про ідеологію й ідеологічні формації Л. Альтюссера. М. Фуко у своїй роботі «Археологія знання» розробив учення про дискурсивну формацію як умову функціонування специфічних дискурсивних практик зі своїми правилами, концептами та стратегіями. Усе гуманітарне знання мислиться ним як археологічний аналіз дискурсивних практик, що вкорінені не в суб'єкті пізнання або діяльності, а в анонімній волі до знання, систематично формує об'єкти, про які ці дискурси говорять [11].

У ХХ ст. дискурс почали розуміти по-новому у французькій філософії постмодернізму і постструктуралізму. Дискурс характеризується особливим духовним настроєм та ідеологічними орієнтаціями, його вираженню в тексті властиві пов'язаність, цілісність і зануреність у соціально-культурні, соціально-психологічні й інші контексти.

Трактування нового бачення дискурсу у філософії ХХ ст. виражається в тому, що він сприймається як розвиток мовних конструкцій у монолозі (мовлення чи текст). Але водночас під дискурсом розуміється послідовність вимовлених комунікативних актів (діалог, розмова, письмові тексти, які містять взаємні посилання і присвячені загальній тематиці тощо).

Уже до кінця 1980-х рр. під дискурсом починають розуміти складне комунікативне явище, складну систему ієрархії знань, що уналежнює, окрім тексту, екстралінгвістичні чинники (знання про світ, думки, настанови, цілі адресата, ідеологічні упередження, які необхідні для розуміння тексту) [5]. Із цим пов'язана традиція, що йде від М. Фуко, яка вимагає уналежнення до контексту і розгляду дискурсу владних відносин та інших ідеологічних форм, під дією яких дискурс набуває

соціально актуального значення. У цьому сенсі й сьогодні дискурси мають важливі соціальні наслідки для окремих країн і народів, локальних і корпоративних соціальних груп [9].

Отже, слово набуває значення мови, яка присвоюється суб'єктом із метою впливати на слухача, інакше кажучи, дискурс для нього – це характеристика мовлення, яке мовець привласнює, на відміну від оповіді, що розгортається без експліцитного втручання суб'єкта висловлювання [7; 12].

Сучасний науковий дискурс. У 50-х рр. ХХ ст. з'являються дослідження, які спеціально присвячені науковому викладу, його загальній характеристиці, жанрово-стильовій диференціації [3, с. 137].

Велику увагу вивченню особливостей наукового дискурсу приділяли такі дослідники, як: П. Селігей, Н. Непийвода, М. Котюрова, О. Ільченко й інші. Лінгвістичний аналіз дискурсу здійснили Н. Арутюнова, Т. Дейк, Дж. Лакофф та інші. Роботи цих дослідників становлять методологічну основу формулювання терміна «науковий дискурс».

У 50–60-х рр. ХХ ст. починають розроблятися мовностилістичні підходи до наукового викладу саме із традиційного погляду, тому основними ознаками наукового стилю називають безсторонність, узагальненість та безособовість. Як негативна риса наукового викладу називається невластива йому образність, яка науковому мовленню «навіть протипоказана, оскільки відволікала би від ходу думки чи міркувань, призводячи до неточності, розпливчастості характеристик і формулювань» [4].

Окрім того, у теоретичних джерелах стверджується, що автори нерідко змушені звертатися до порівнянь у науковому тексті тоді, коли явище, що описується, ще не отримало в науці свого постійного позначення – терміна. На жаль, «у сучасних теоретичних джерелах, що мають на меті скерувати вченого на шляху створення наукового тексту, починає простежуватися прикра тенденція до повернення традиційних підходів щодо наукового стилю» [3, с. 140].

В авторитетних виданнях з'являються твердження, що мова наукової прози кардинально протиставлена мові художньої літератури, тому будь-які «словесні прикраси», почуття і переживання автора недоречні в науковому творі. Відсутність експресії в науковому тексті сприймається як благо чи ідеал, «унаслідок чого панівною формою оцінки результатів дослідження є констатація фактів» [6].

На противагу попередній думці, такі сучасні мовознавці, як Г. Дядюра і М. Котюрова, стверджують, що у формуванні наукової думки бере

участь логічне й образне мислення, лише в науковому тексті образність спрямована насамперед на інтелект читача, а вже потім – на його емоційну сферу, інформує не тільки про об'єкт, але й про суб'єкта пізнання. Зазвичай вивчення дискурсу як міждисциплінарного поняття починається з констатації факту виникнення відповідного терміна в лінгвістиці із середини ХХ ст., що пов'язують з новими підходами до вивчення і тлумачення тексту [6].

За С. Барановою, *науковий (академічний) дискурс – це вербалізований у тексті тип дискурсивної діяльності за сферою комунікації, мовленнєва взаємодія представників відповідної соціальної групи/інституту з метою реалізації статусно-рольових можливостей у заданих цим соціальним інститутом межах, складова частина власне професійної зони професійного дискурсу* [8].

Науковий дискурс має ознаки креативної та професійної цінності, йому притаманні інші ознаки професійного дискурсу, як-от: професійна спрямованість, антропоцентризм, мультидисциплінарність, непропорційність розвитку окремих його частин, діалогічність, селективність, замкненість, нециклічність, дидактизм, динамізм, мовна нормативність, стилістична розшарованість [8].

Опис конкретного типу дискурсу традиційно здійснюють у таких термінах: *хронотип, мета, цінності, стратегії, матеріал, різновиди та жанри, прецедентні тексти, дискурсивні формули, учасники*. Хронотопом наукового дискурсу є типове для діалогу наукове середовище, для писемного наукового дискурсу прототиповим місцем є бібліотека. Метою наукового спілкування є процес здобуття нового знання, що представлений у вербальній формі та зумовлений комунікативними канонами наукового спілкування [8].

Цінності наукового дискурсу розкриваються в його ключових концептах (істина, знання, дослідження) та є зведеними до визнання пізнаваності світу, необхідності множити знання, доводити їхню об'єктивність, неупередженості в пошуках істини. Стратегії наукового дискурсу зумовлені його завданнями: 1) визначити проблемну ситуацію та виокремити предмет дослідження; 2) вивчити історію питання; 3) сформулювати гіпотезу та мету дослідження. Тематика наукового дискурсу охоплює широке коло проблем, що розподілені на проблеми гуманітарних та природничих наук [8].

Гуманітарні науки є менш формальні та виявляють сильну залежність об'єкта пізнання від його суб'єкта. Дискурсивні формули представлені своєрідними зворотами мовлення, що є властивими спілкуванню у відповідній інституції. Такі формули з'єднують усіх представників наукової спільноти. Прагнення до максимальної точності в

науковій дискурсі іноді призводить до надмірної термінологізації та синтаксичної ускладненості тексту. Дискурсивні формули конкретизовані у кліше [8].

Учасниками наукового дискурсу є представники наукової громадськості, характерною рисою даного дискурсу є принципова рівність учасників наукового спілкування в тому сенсі, що ніхто з дослідників не має монополії на істину, а нескінченність пізнання змушує кожного вченого критично ставитися як до чужих, так і до своїх вишукувань.

Завданням наукового дискурсу є доведення певних положень, гіпотез, аргументування, точний і систематичний виклад наукових проблем із метою описати, визначити та пояснити явища природи і суспільного життя, передати суму знань, ґрунтовно викласти результати досліджень [8].

Основою наукового стилю є логічна послідовність викладу, орієнтація не на емоційно-чуттєве, а на логічне сприйняття, прагнення до максимальної об'єктивності. Тому побутує думка, що образні засоби можуть завадити ясності викладу, точному висвітленню наукових питань. У зв'язку із цим у дослідженнях, присвячених проблемам наукового викладу, завжди було два погляди: традиційний, який трактує науковий стиль як безсторонній, безособовий, позбавлений емоційного навантаження й експресивних форм, та новаторський, прихильники якого вважають, що треба кардинально змінювати ставлення до наукового викладу, який обов'язково повинен мати ознаки експресії, яка активізує увагу читача, зосереджує на суттєвих моментах змісту, полегшує засвоєння наукової думки [6].

Основними властивостями наукового дискурсу є інтертекстуальність, діалогічність, прагматичність та жанрова варіативність. Як різновид власне інституційного дискурсу науковий дискурс характеризується креативністю, об'єктивністю, логічністю переданої інформації та професійною цінністю. Йому притаманні професійна спрямованість, зв'язок з адресатом, антропоцентризм, мультидисциплінарність тощо [5].

Серед завдань наукового дискурсу відзначають аналіз наукових проблем із метою дослідження та пояснення, передачу знань, результатів дослідження, поширення наукової та технічної інформації, дослідження наукової проблеми тощо [5].

За словами Т. Маслової, можна вважати, що науковий дискурс – це своєрідне віддзеркалення наукового тексту у свідомості конкретного індивіда в конкретній ситуації і в конкретний момент часу. Науковий дискурс – це науковий текст, осмислений з урахуванням цілої низки його комунікативних параметрів: задуму, концепції, цілі спілкування, фонду знань комунікантів, суб'єкта

мовлення, адресата й інших екстралінгвістичних чинників, соціокультурних, прагматичних, історичних, когнітивних, психологічних [6].

На думку Н. Арутюнової, науковий дискурс як різновид професійного дискурсу – це мовленнєва взаємодія між ученими. Цінності наукового дискурсу виражені в концептах «Знання», «Істина», «Дослідження». **Науковий дискурс – це науковий текст як результат соціальної дії, фокус дії мовних і мовленнєвих, соціокультурних і прагматичних, когнітивних і психологічних чинників [1].**

Науковому дискурсу притаманні категоріальні ознаки інтертекстуальності, діалогічності. Інтертекстуальність виявляється в насиченості наукових текстів цитатами, посиланнями, прецедентними текстами. У науковому мовленні вона є універсальним принципом побудови наукового тексту на рівні змісту. Інтертекстуальність пояснює той факт, що будь-який науковий твір ретроспективно і проспективно пов'язаний з іншими дослідженнями і позиціонується як своєрідний мікротекст у загальнонауковому макротексті [1].

Отже, науковий дискурс має відповідати трьом основним вимогам: його проблематикою повинно бути вивчення довкілля, статус його учасників повинен бути однаковим, а способом його реалізації має бути творчий діалог у широкому розумінні цього поняття. Саме ці ознаки уможливають виділення наукового дискурсу з-поміж інших типів дискурсів [7].

Сучасні дослідження наукового дискурсу засвідчують, що експресивність, наявність тропів та стилістичних фігур зовсім не протипоказано мові науки. Особливо це твердження стосується жанрів монографії та наукової статті, де часто наявні риси експресивності й емоційності, які привносяться автором незалежно від теми його дослідження. Це зумовлено характером природного (людського) наукового мислення та творчості, що ніколи не може бути обмежено лише понятійно-логічним сприйняттям світу. Щоб сприйняти, засвоїти інформацію й надалі оперувати нею, адресат повинен зрозуміти її та відповідно інтерпретувати.

Адекватність сприймання закладеної в науковому тексті інформації залежить від чіткості, ясності, логічності авторського викладу. Дослідження цих параметрів визначає перспективність вивчення наукових текстів у комунікативному аспекті. Використання готових засобів мовної системи сприяє посиленню логічності авторського викладу. У сучасній науковій літературі експресивно-емоційна функція реалізується за допомогою таких засобів, як метафори, порівняння, повтори, експресивні уточнення, ремарки-вставки, спеціальні виділення окремих членів

речення та зворотів, використання однорідних членів речення для виразності тощо. Використовуються в науковому викладі також засоби розмовної мови, навіть елементи прямої мови як імітація діалогу, питальні й окличні речення. У сучасному мовознавстві увага привертається до властивостей мовних одиниць, які актуалізуються під час взаємодії комунікантів і обміну думками для вирішення важливих завдань, постає потреба вивчення особливостей наукового дискурсу.

Але під впливом цифровізації, діджиталізації та прискорення обміну інформацією деякі вчені стали наслідувати західноєвропейську традицію викладу наукових текстів, яка характеризується більшою емоційністю, персоналізованістю, не такою частотою посилань на попередні дослідження. Що спричинило зміни в нашому традиційному науковому дискурсі.

Аналіз сучасного наукового простору, зокрема LMS-курсів, телефонних додатків (Busuu, Doulingvo, Memrise, Drops, LinGo тощо), авторських блогів у соціальних мережах “Facebook”, “Instagram”, “TikTok” та “Youtube” (@shymanovski, @olexandavramenko, @unext_uamaslly.a, @zno_natali, @bo_zno, @.ukrainelowe, @mova_zno) дав змогу виявити абсолютно нові риси в науковому стилі, що спричинило створення нових форм існування наукового дискурсу.

Висновки. Хоча наукова думка бере свої початки ще за часів глибокої давнини, але як самостійний науковий дискурс, як явище її почали досліджувати тільки із середини ХХ ст., тому ми не можемо сказати, що ця тема є глибоко вивченою. Окремий внесок у популяризацію і поширення наукового дискурсу серед «ненауковців» зробили соціальні мережі. Саме науковий дискурс соціальних мереж починає впливати і змінювати класичний дискурс, що дає ґрунт для дослідницької роботи.

Ці нові тенденції змінили певним чином тектонічну мапу наукового стилю, доцільним буде подати нову класифікацію наукового стилю:

1-ша категорія. *Класичний науковий дискурс*, який реалізується у класичних наукових інституціях (університети, інститути) і усталених наукових жанрах (монографії, дисертації, наукові статті тощо).

2-га категорія. *Класичний науковий дискурс європейської традиції*, який з'явився під впливом європейської й американської наукової традиції. Для цієї категорії дискурсу характерне більш яскраве «Я» науковця, відсутність осяжного відсилання до попередників, вища емоційна забарвленість.

3-я категорія. *Мережевий науковий дискурс*, який став цілковитим продуктом виходу науковців у соціальні мережі. Для цієї категорії дискурсу

характерні висока емоційність викладу, надмірна стислість формату (до 1 хвилини), час від часу цілковита ненауковість (під впливом медійного дискурсу і для привернення уваги інших користувачів)

Ці три категорії дуже часто співіснують паралельно, але їхній вплив одна на одну ще потрібно досліджувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Дискурс. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1990. С. 136–137.
2. Ван Дейк Т.Д. Язык. Познание. Коммуникация. Москва : Высшая школа, 1989. 896 с.
3. Івасенко Л. Науковий виклад у дослідженнях вітчизняних учених. *Культура видання: теоретичні аспекти та практичне втілення*. 2007. С. 137–141. URL: <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/2-46/22.pdf> (дата звернення: 10.09.2021).
4. Кожина М. О специфике художественной и научной речи в аспекте функциональной стилистики. Пермь, 1964. С. 102–175.
5. Куранова С. Дискурс-аналіз як інтегративний комунікативно орієнтований метод у лінгвістиці. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2011. Вип. 9. С. 253–263.
6. Маслова Т. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигм. *Англістика й американістика* : збірник наукових праць. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту. 2012. Вип. 10. С. 39–43.
7. Науковий дискурс. URL: <http://library.gnpu.edu.ua/books/Scientific%20language/Content.htm> (дата звернення: 21.09.2021).
8. Петровська О., Баранова С. Науковий дискурс та його компоненти. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26210/1/Petrovs%27ka%20.pdf;jsessionid=9DD054148EA8B251D918B2DC4BE2B7FC> (дата звернення: 21.09.2021).
9. Чижевская М. Культурно-исторические основы формирования западного и российского социально-политического дискурса. *Альтернативы регионального развития* : материалы II-й Международной конференции (Шабунинские чтения), Волгоград, 7–8 октября 2011 г. С. 251–280.
10. Философия Платона. URL: <https://www.plato.spbu.ru/SUMMERSCHOOL/summer-school1/06.htm> (дата звернення: 21.09.2021).
11. Фуко М. Археология знания. Киев : Ника-Центр, 1996. 208 с.
12. Benveniste, E. On Discourse. The Theoretical Essays: Film, Linguistics, Literature. Manchester: Manchester Univ. Press, 1985. 152 p.

REFERENCES

1. Arutyunova N.D. (1990). Diskurs. Lingvisticheskii entsiklopedicheskiy slovar [Discourse. Linguistic encyclopedic dictionary]. M. : Soviet encyclopedia, pp. 136–137.
2. Van Dyke T.D. (1989). Yazyk. Poznanie. Kommunikatsiya [Language. Cognition. Communication]. M. : High School.
3. Ivasenko, L.O. (2007). Naukovyi vyklad u doslidzhenniakh vitchyznianskykh uchenykh. [Scientific presentation in researches of domestic scientists]. *Culture of data: theoretical aspects and practical embodiment*. Pp. 137–141. URL: <http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/2-46/22.pdf>.
4. Kozhina, M.N. (1964). On the specifics of artistic and scientific speech in the aspect of functional stylistics [O spetsifike hudozhestvennoy i nauchnoy rechi v aspekte funktsionalnoy stilistiki]. Perm, 1964. Pp. 102–175.
5. Kuranova S.I. (2011). Dyskurs-analiz yak intehratyvnyi komunikatyvno oriyentovanyi metod u lnhvistytsi [Discourse analysis as an integrative communicatively oriented method in linguistics]. *Modern research in foreign philology*. Issue. 9. Pp. 253–263.
6. Maslova, T.B. (2012). Typolohiia naukovooho dyskursu v suchasniy movoznavchiiy paradyhm [Typology of scientific discourse in the modern linguistic paradigm]. *English and American Studies* (collection of scientific works). Dnepropetrovsk : Dnepropetrovsk Publishing House. nat. un-tu. Issue. 10. Pp. 39–43.
7. Scientific discourse [Electronic resource]. – Access mode: <http://library.gnpu.edu.ua/books/Scientific%20language/Content.htm>.
8. Petrovska O.S., Baranova S.V. Naukovyi dyskurs ta yoho komponenty [Scientific discourse and its components]. [Electronic resource]. Access mode: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26210/1/Petrovs%27ka%20.pdf;jsessionid=9DD054148EA8B251D918B2DC4BE2B7FC>.
9. Chizhevskaya M.B. Kulturno-istoricheskie osnovy formirovaniya zapadnogo i rossiyskogo sotsialno-politicheskogo diskursa [Cultural and historical foundations of the formation of Western and Russian socio-political discourse]. *Proceedings of the II International Conference “Alternatives to Regional Development” (Shabunin readings)*, Volgograd, October 7–8, 2011. Pp. 251–280.
10. Philosophy of Plato [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.plato.spbu.ru/SUMMERSCHOOL/summer-school1/06.htm>.
11. Foucault M. (1996). Arheologiya znaniya [Archeology of knowledge]. Kiev, 208 p.
12. Benveniste, E. (1985). On Discourse. The Theoretical Essays: Film, Linguistics, Literature. Manchester : Manchester Univ. Press, 152 p.